

Bilde 1: Hovinbekken i Gladengveien på Ensjø. Foto: Bjørbekk & Lindheim

Fortetting av byen og mer styrtregn gjør det nødvendig å håndtere overvann i åpne løsninger. Faktaarkene viser testede, anlagte og mulige tiltak.

Gjenåpning av Hovinbekken fra Hasle til Ensjø Torg

Forfatter: Tharan Fergus (VAV)

Gjenåpningen av Hovinbekken fra Hasle til Ensjø torg har pågått trinnvis siden 2012, og arbeidet fortsetter i et av landets mest tettstede befolkede områder. Prosjektet startet med planleggingen av Ensjø, med mål om å transformere området fra "bilby til boligby". Gjenåpningen omfatter blant annet park- og renseanlegget Teglverksdammen, og strekker seg videre gjennom Ensjø til Ensjø torg. Prosjektet har også lagt til rette for åpning av Hovinbekken på Jordal og Klosterenga. Gjenåpningen på Hasle og Ensjø ble tildelt Oslo bys arkitekturpris i 2023, og inngår i arbeidet med å tilrettelegge for ferdsel gjennom natur fra marka til fjorden.

Ensjø - fra bilby til boligby, fra grått til blått

Hovinbekken ble lukket gradvis fra 1890-årene og helt frem til 1990-tallet, og var lenge et av byens mest lukkede vassdrag. Gjennom Ensjø ble bekken lagt i rør på 1950-tallet for å gi plass til industri og ny infrastruktur som veier og T-bane. Rundt år 2000 begynte utbyggere å rette blikket mot det sentrumsnære Ensjø. Kommuneplanen fra 2000 utpekte området som et "område som vurderes for bymessig boligutvikling". I 2004 ble det første planleggingsprogrammet for Ensjø vedtatt, og her ble Hovinbekken nevnt for første gang. Dette ble fulgt opp av en "Veiledende plan for det offentlige rom" (VPOR), og planleggingen av gjenåpningsprosjektet

kom i gang for alvor. I 2013 sto den første delstrekningen av Hovinbekken gjennom Ensjø ferdig, i Tiedemannsparken.

Teglverksdammen leverer rent vann til Ensjøbyen

Da Hovinbekken ble lukket på 1800-tallet, var det hovedsakelig på grunn av forurensning. Når elver og bekker legges i rør, blir det vanskeligere både å oppdage forurensning og å identifisere tilførselspunktene. Tidlig på 2000-tallet var Hovinbekken mer forurenset enn i dag. I forbindelse med byutviklingen ble det gjennomført sanering og forbedringer av vann- og avløpssystemet, men vannet som kom inn ovenfra var fortsatt forurenset. Det ble derfor besluttet å bygge et stort, naturbasert

rensaneanlegg på Hasle, ved Teglverksdammen (se kart) der bekkevannet tas ut fra Hovinbekkens kulvert. Rensingen skjer ved at vannet tilføres sollys og oksygen, som en naturlig følge av at bekken er åpnet. I tillegg filtreres vannet gjennom steinfiltre, og vegetasjonen tar opp næringsstoffer. Anlegget består av tre dammer samt en lang bekkestrekning med vegetasjon. Vannkvaliteten overvåkes og forbedres gjennom anlegget, men påvirkes av den høye fugleaktiviteten i dammen. Teglverksdammen ble åpnet i august 2015.

Hovinbekken åpnes litt etter litt

Byutviklingen på Ensjø skjer gradvis, etter hvert som de ulike utviklerne i området setter i gang sine boligprosjekter. Arealene som er tilgjengelige for å åpne bekken har derfor blitt tilgjengelig til ulik tid, og ikke nødvendigvis i den rekkefølgen som ville vært mest logisk for en sammenhengende gjenåpning. Dette har krevd nøye planlegging fra kommunen og et tett samarbeid med utbyggerne på Ensjø.

Spleiselag

De veiledende planene for det offentlige rom har gjort det mulig å se prosjektene i sammenheng og sikre finansiering i et spleiselag mellom kommunen og utbyggerne. Å bygge bekken og utvikle byen er ikke gratis. Kommunen og utbyggerne på Ensjø har samarbeidet om å etablere grøntområdene og bekkeløpet gjennom området. Det betyr at alle som har flyttet inn på Ensjø, indirekte har bidratt til å bygge bekken, og dermed også eier en del av bekken og parkene!

Fisk i bekken!

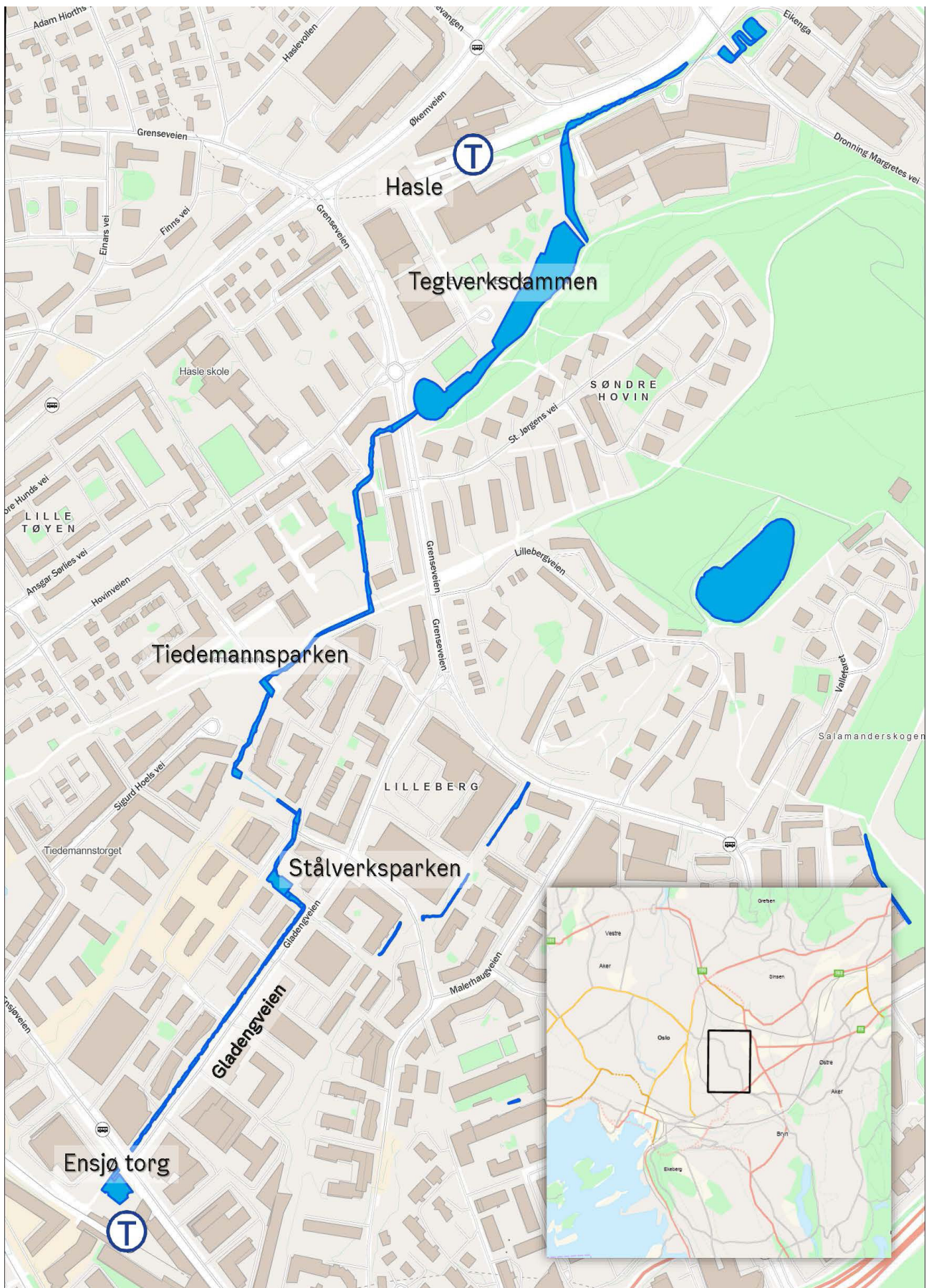
Når Oslo kommune gjenåpner bekker og elver, tilpasses det som naturlig lever og vokser i byens vassdrag. Ørret er en viktig art i Osloelvene, og den har funnet både leveområder og gyteplasser i bekken ved Teglverksdammen og på Ensjø. Bekken bygges med kulper, skjul og gode gyteplasser for å legge til rette for fisken. Planter og trær langs bekken er arter som også finnes langs andre elver og bekker i Oslo. Sidekantene varierer mellom et mer naturlig preg gjennom parkene og et mer urbant uttrykk, som langs Gladengveien (se forsidebilde). Selve bekkestrengen er utformet med naturlig karakter og tilpasset livet i vann.

Regnvann til glede

Ensjø er planlagt med mål om å håndtere regnvannet mest mulig lokalt - det vil si der det faller, og på en mest mulig åpen måte. Dette innebærer at man forsøker å etterligne vannets naturlige kretsløp ved hjelp av grønne, vegetasjonsdekkede tak, regnbed som holder igjen vannet og lar det infiltrere i bakken, og åpne bassenger som forsinker vannet før det slippes videre til bekkeløpene i området. Denne formen for regnvannshåndtering gir mange fordeler. Den avlaster byens avløpsnett, men kanskje enda viktigere er at den bidrar til mer natur i byen og skaper gode leveområder for planter som tiltrekker seg bier og andre pollinerende insekter.

Bilde 2: Teglverksdammen på Hasle. Foto: Nils Petter Dale

Bilde 3: Åpen løsning for å holde igjen regnvann før det renner til bekken ved Stålverksparken. Foto: Tharan Fergus

Fakta om Hovinbekken

- Hovinbekken har sitt utspring i Årvollåsen og Lillomarka, og renner mer eller mindre åpent gjennom boligområder til Økern. Gjennom Økern er bekken lukket, og frem til 2015 var den lagt i rør fra dette området og helt ned til fjorden. Nedslagsfeltet til Hovinbekken er på omtrent 11 km² ved utløpet i Akerselva.
- Renseanlegget Teglverksdammen på Hasle er 600 meter langt. Den største av de tre dammene har et areal på 5000 m² og en maksimal dybde på omtrent 3 meter. Maksimal vannføring gjennom anlegget er beregnet til 700 liter per sekund, men per dags dato tas det inn maksimalt 300 liter per sekund.
- Gjenåpningen av Hovinbekken gjennom Ensjø strekker seg over 1,1 kilometer, og det er anlagt tre dammer langs bekken, i Tiedemannsparken, Stålverksparken og på Ensjø Torg.
- Bjørbekk & Lindheim har vært landskapsarkitekt for Teglverksdammen og Hovinbekken på Ensjø. Norconsult har vært teknisk konsulent, og Ecofact har bidratt med kompetanse på Teglverksdammen. Anlegget ble tildelt Oslo bys arkitekturpris i 2023.

Referanser:

Moland, T. (2017). *Bortjemt bekk: Historien om Hovinbakkens gjenåpning og lukking*. Oslo kommune, Vann- og avløpsetaten

Redaktører: Bent Braskerud (VAV) og Stina Karlstrøm (BYM)

**Kontakt oss
 gjerne på
telefon 02180
 hvis du lurer
 på noe!**

SPØRSMÅL OM OVERVANN
 OG AVLØPSNETTET:

Vann- og avløpsetaten
E-post: postmottak@vav.oslo.kommune.no
www.vav.oslo.kommune.no

SPØRSMÅL OM VEIVANN,
 DRENERING OG SLUK:

Bymiljøetaten
E-post: postmottak@bym.oslo.kommune.no

SPØRSMÅL OM OVERVANN,
 FLOMVEIER OG PLAN- OG
 BYGNINGSLOVEN:

Plan- og bygningsetaten
E-post: postmottak@pbe.oslo.kommune.no
www.pbe.oslo.kommune.no